

Katarzyna Stukus-Hanik

ORCID 0009-0008-7518-0970

katarzyna.stukus@gmail.com

Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie

Wspólny dom polskiej mniejszości narodowej na Litwie – powstanie i działalność Domu Kultury Polskiej w Wilnie

The Common Home of the Polish National Minority in Lithuania – the Establishment and Activity of the House of Polish Culture in Vilnius

DOI: 10.34739/doc.2024.21.09

Abstrakt: Mocno zakorzeniona w Polakach zamieszkujących państwo litewskie polska kultura przetrwała mimo wieloletniej nieprzychylniej postawy władz. Co ważne, nie tylko się zachowała, ale wręcz wzmocniła i nieustannie rozwijała. Rozwój ten stał się szczególnie zauważalny w latach 90. XX w. Wtedy to odzyskanie przez Litwę niepodległości przyniosło polskiej mniejszości znaczną poprawę w sposobie kształtowania własnej kultury. Przyczyniło się to do powstania nowych polskich organizacji, w tym do budowy Domu Kultury Polskiej w Wilnie. Choć budowa placówki od samego początku budziła wiele zastrzeżeń, udało się podjęte działania doprowadzić do końca. Niemal od początku zaczęto organizować tam przedsięwzięcia, które przyciągały rzesze widzów. Rozpoczęła się także działalność komercyjna, z której dochód przeznaczono na utrzymanie budynku. Dom ten bardzo szybko stał się miejscem organizacji życia kulturalnego Polaków w Wilnie. Pracownicy dbali o różnorodność organizowanych imprez, starając się trafić do różnych grup wiekowych tak, by każdy mógł znaleźć w bogatej ofercie programowej coś dla siebie. Tym samym starano się ocalić od zapomnienia wartości, które od wielu pokoleń kształtowały tożsamość narodową i kulturową Polaków na Wileńszczyźnie.

Słowa kluczowe: polska mniejszość narodowa, Dom Kultury Polskiej, Litwa, tożsamość kulturowa

Abstract: Polish culture that was strongly rooted in Poles living in the Lithuanian state, survived despite many years of unfavourable attitude of the authorities. Importantly, it has not only survived, but even strengthened and continually developed. This development became particularly visible in the 1990s. That was when Lithuania regained independence, which brought a significant improvement in the way the Polish minority shaped its own culture. This contributed to the creation of new Polish organisations, including the construction of the Center of Polish Culture in Vilnius. Even though the construction of the facility raised many concerns from the beginning, it was successfully completed. Almost from the very beginning, it became a place for events that attracted crowds of spectators. Commercial activity also began, and the income was used to maintain the building. This Center very quickly

became a place for organising the cultural life of Poles in Vilnius. Its workers cared for the diversity of organised events, trying to reach different age groups, so that everyone could find something for themselves. Thereby, attempts were made not to let the values which had been shaping the national and cultural identity of Poles in Vilnius to be forgotten.

Keywords: Polish national minority, Center of Polish Culture, Lithuania, cultural identity

Odzyskanie przez Litwę niepodległości przyniosło polskiej mniejszości narodowej znaczną poprawę w zakresie możliwości rozwijania własnej kultury. Szczególny wpływ na to miało otwarcie granic, które pozwoliło na zacieśnienie kontaktów z Macierzą i Polakami rozsiانymi po całym świecie, co z kolei sprzyjało wymianie doświadczeń i dobrych praktyk. Nie ulegało wątpliwości, że największe skupisko polskiej ludności na Litwie mieściło się w Wilnie. To właśnie tam skupiali się Polacy świadomi swych korzeni, dążący do zachowania własnej tożsamości narodowej i kulturowej. W związku z tym od początku lat 90. toczyły się rozmowy nad miejscem, które stałoby się centrum polskiego życia na Litwie, gdzie Polacy mogliby się spotkać i wspólnie spędzić czas. Coraz otwarciej dyskutowano o powstaniu Domu Polskiego (DP), którego mury tętniłyby polskością.

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie trudnej drogi, którą odbyli Polacy na Litwie od momentu rozpoczęcia budowy Domu Kultury Polskiej w Wilnie (DKP), poprzez doprowadzenie do jego otwarcia, a wreszcie do sprawnego funkcjonowania. Przy opracowywaniu zagadnień poddano szczegółowej analizie prasę, ukazującą się na Litwie w omawianym okresie w tym m.in. „Kurier Wileński”, „Magazyn Wileński”, „Tygodnik Wileńszczyzny”, „Nasza Gazeta”. Cenne źródło informacji stanowiły zbiory zgromadzone w Archiwum Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Całość kosztów budowy DKP została pokryta przez Senat, dlatego jego członkowie uczestniczyli we wszelkich działaniach organizacyjnych związanych z powstaniem instytucji. Przeanalizowano szczegółowo protokoły z posiedzeń Prezydium Senatu, z posiedzeń Komisji do Spraw Emigracji i Łączności z Zagranicą oraz materiały z Działu Polonijnego.

Z ideą budowy DP w Wilnie wystąpił prezes Związku Polaków na Litwie (ZPL) Ryszard Maciejkianiec podczas V Nadzwyczajnego Zjazdu, który odbył się 14 sierpnia 1994 r. Rozpoczęły się zatem starania o odzyskanie od strony litewskiej przedwojennych polskich obiektów, takich jak m.in. Teatr na Pohulance, budynek Polskiego Towarzystwa Naukowego oraz Stanica Harcerska. Wobec niechętnego stanowiska

władz litewskich zaczęto szukać innego rozwiązania. W tym celu m.in. zawarta została umowa pomiędzy władzami miast Krakowa i Wilna o wymianie kamieniczek, która niestety nigdy nie doczekała się realizacji. W zaistniałej sytuacji władze ZPL wystosowały pismo do władz litewskich o przydział parceli pod budowę nowego obiektu. Dnia 6 września 1994 r. pomysł budowy DP zaakceptował Zarząd Krajowy Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” (ZK Stowarzyszenia) i cała procedura ruszyła¹.

Dnia 7 czerwca 1995 r. rząd litewski przyjął uchwałę nr 791 „O wydzierżawieniu działki ziemi dla Związku Polaków na Litwie” o powierzchni 0,52 ha zlokalizowanej na zbiegu ulic Kauno i Naugarduko. Mimo wielu obaw związanych z położeniem ziemi w odległej od centrum przemysłowej dzielnicy, działkę wydzierżawiono na 99 lat wyłącznie pod budowę DP. W związku z tym 27 lipca 1995 r. podpisana została umowa między Wileńskim Zarządem Miejskim, reprezentowanym przez mera A. Vidunasa a ZPL, reprezentowanym przez prezesa R. Maciejkianca, określająca warunki dzierżawy². Dnia 6 października 1995 r. podobną umowę nr NO1/95-8153 ZPL zawarło z administracją powiatu wileńskiego. Natomiast 11 października 1995 r. dokument ten zarejestrowano w katastrze ziemi pod numerem 01/20829-1a³.

Na mocy umowy-porozumienia pomiędzy Zarządem Głównym ZPL i ZK Stowarzyszenia w sprawie budowy DP w Wilnie z 21 sierpnia 1995 r. ZPL przekazało nieodpłatnie działkę na rzecz budowy pla-

¹ Vide: ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003, *Notatka na temat Domu Polskiego w Wilnie w dniu 24.01. 2001*; R. Maciejkianiec, *Dom Polski w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1995, nr 26; H. Mażul, *Dom Kultury Polskiej w Wilnie świętuje 5-lecie działalności. Niczym orle gniazdo na skale...*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2006, nr 7, dodatek „Rota”, nr 374.

² Dnia 9 czerwca 1995 r. do Wilna przybył Marszałek Senatu RP Adam Struzik i wraz z działaczami polskich organizacji społecznych na Litwie obejrzał przydzielony teren. Okres dzierżawy ustalono na mocy Uchwały nr 1362 „O wydzierżawieniu trybem bezaukcyjnym działki ziemi na skrzyżowaniu ulic Naugarduko i Kauno dla Związku Polaków na Litwie” z dnia 27 lipca 1995 r. Podpisana umowa między poszczególnymi organami zawierała szczegółowe wytyczne na temat warunków dzierżawy oraz określała terminy wpłat poszczególnych kwot finansowych związanych z wieczystą dzierżawą. Wszelkie koszty miała pokryć strona polska. ASRP/ZOKS III kadencja 137.III. Prezydium Senatu Protokół Nr 80-90 27.06.95 – 11.10.95, Uchwała Wileńskiego Zarządu Miejskiego nr 1362 z 27 lipca 1995 r. o wydzierżawieniu trybem bezaukcyjnym działki ziemi na skrzyżowaniu ulic Naugarduko i ul. Kauno dla Związku Polaków na Litwie, załącznik nr 1 do protokołu nr 84 z posiedzenia Prezydium Senatu z dnia 23.08.1995 r.; (rm), *Dom Polski w Wilnie – od idei do realizacji*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 13.

³ Po zawarciu umowy z władzami Wilna, ZPL musiał podpisać podobny dokument z administracją powiatową. Doszło bowiem do zmiany przepisów, które prawo przydziału parceli i zawierania umów na wieczystą dzierżawę dawały administracji powiatu. (rm), *Dom Polski w Wilnie...*

cówki. Budynek ten miał służyć całej polskiej społeczności na Litwie oraz stać się siedzibą dla tych polskich organizacji i instytucji w Wilnie, które zgłoszą taką potrzebę⁴. Konieczne było również podpisanie umowy z wojewodą wileńskim, co niezwłocznie uczyniono. Zgodnie z rozporządzeniem nr 398-01 z dnia 15 września 1995 r. „O wynajęciu w mieście Wilnie działki ziemi dla Związku Polaków na Litwie” ZPL zobowiązał się do dokonania pierwszych wpłat warunkujących zawarcie umowy o wieczystej dzierżawie⁵.

Realizacją wieloletniego zadania dotyczącego budowy DP na zlecenie Prezydium Senatu RP zajęło się Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” (Stowarzyszenie), które wprowadziło je do planu zadań inwestycyjnych na rok 1995 i przedłożyło stosowny wniosek Prezydium Senatu III Kadencji. W dniu 22 września 1995 r. w Senacie odbyło się spotkanie poświęcone kwestiom związanym z powstaniem polskiej placówki w Wilnie, na którym, po burzliwej dyskusji, uznano, iż budowę należy rozpocząć⁶. Co więcej, w realizację przedsięwzięcia zaangażowały się wszystkie polskie organizacje działające w Wilnie⁷.

⁴ ASRP/ZOKS III kadencja 137.III. Prezydium Senatu Protokół Nr 80-90 27.06.95 – 11.10.95, Umowa-porozumienie pomiędzy Zarządem Głównym Związku Polaków na Litwie i Zarządem Krajowym Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” w Warszawie w sprawie budowy Domu Polskiego w Wilnie, załącznik nr 3 do protokołu nr 84 z posiedzenia Prezydium Senatu z dnia 23.08.1995 r.

⁵ Próbę wyjaśnienia wszelkich niejasności podjęto podczas spotkania poświęconego budowie DP w Wilnie, które odbyło się u Marszałka Senatu 22 września 1995 r. Cała treść notatki patrz: ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg. 272, karta b.n., dop. 27.01.2003, Notatka ze spotkania u Marszałka Senatu poświęcona budowie Domu Polskiego w Wilnie z dn. 22 września 1995 r.; (rm); *Dom Polski w Wilnie...*

⁶ W spotkaniu uczestniczyli m.in. Adam Struzik (Marszałek Senatu), Jan Sek (Przewodniczący senackiej Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą), Piotr Stachańczyk (Dyrektor Departamentu Konsularnego i Wychodźstwa MSZ), Andrzej Chodkiewicz (Wiceprezes Stowarzyszenia) oraz Ryszard Maciejkianiec (Prezes ZPL). ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., Notatka na temat Domu Polskiego w Wilnie z dnia 24.01.2001 r.; ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003, Notatka ze spotkania u Marszałka...

⁷ W dniu 17 lipca 1995 r. w siedzibie Konsulatu Generalnego RP w Wilnie zorganizowano spotkanie w sprawie budowy DP. Uczestniczyli w nim przedstawiciele Stowarzyszenia, Konsulatu Generalnego RP, ZPL oraz 20 polskich organizacji działających na Litwie. Większość działaczy po zapoznaniu się z ideą powstania i funkcjonowania budynku, pozytywnie odniosła się do inicjatywy. ASRP/ZOKS III kadencja 137.III. Prezydium Senatu Protokół nr 80-90 27.06-11.10.95; Protokół ze spotkania, które odbyło się 17 lipca 1995 roku w siedzibie Konsulatu Generalnego RP w Wilnie w sprawie budowy Domu Polskiego w Wilnie, załącznik nr 5 do protokołu nr 84 z posiedzenia Prezydium Senatu z dnia 23.08.1995 r. Należy zwrócić jednak uwagę, iż zdarzały się także opinie negatywne. Wśród sceptyków budowy znajdował się m.in. Artur Płokszto. Od samego początku twierdził on, iż tak duży budynek nigdy nie będzie samowystarczalny. Ponadto dążenia do powstania placówki uważał za osobiste aspiracje prezesa ZPL, R. Maciejkianca, równocześnie zarzucając mu próbę podporządkowania sobie całej polskiej społeczności na Litwie, a tym samym pogorszenia

W wyniku podjętych ustaleń Stowarzyszenie we współpracy z ZPL przystąpiło do realizacji zaplanowanych zadań inwestycyjnych na lata 1995-2000. Potwierdzeniem owej współpracy było porozumienie zawarte w Warszawie 8 listopada 1997 r. pomiędzy wspomnianym Stowarzyszeniem, reprezentowanym przez prezesa prof. Andrzeja Stelmachowskiego oraz dyrektora Andrzeja Chodkiewicza a ZPL, reprezentowanym przez prezesa R. Maciejkiańca⁸.

W grudniu 1995 r. odbyło się spotkanie przedstawicieli Stowarzyszenia i ZPL z architektami, którzy opracowali oraz przedstawili 2 warianty wstępnego projektu DP w Wilnie. Autorami projektów byli G. Baranauskas, A. Gudaitis, J. Baravykas, zaś konsultantem prof. H. Skibiniewska. Prace nad właściwym projektem trwały kilka miesięcy. Następnie ogłoszono przetarg, który miał wyłonić wykonawcę budowy. Nadzór nad wszystkim pełniło Stowarzyszenie, które miało wysyłać systematycznie na kontrolę swoich przedstawicieli. Zarząd Krajowy Stowarzyszenia, po rozpatrzeniu wyników prac Komisji Przetargowej, wyłonił zwycięzcę konkursu. Przetarg wygrało Poniewierskie Zjednoczenie Budowlane (PST – A.B. Panevežio Statybos Trestas)⁹. Dnia 18 listopada 1997 r. podpisana została umowa między Stowarzyszeniem, reprezentowanym przez dyrektora Andrzeja Chodkiewicza i sekretarza Agnieszkę Bogucką a firmą budowlaną PST, reprezentowaną przez dyrektora generalnego Antanasa Pavalkisa i kierownika działu projektów i umów Viliusa Deckusa. Budowa miała trwać

sytuacji litewskich Polaków. A. Płokszt, poseł na Sejm RL, został wkrótce usunięty z szeregów ZPL. Według Komisji Statutowej ZPL działał on na szkodę Związku poprzez m.in. wystosowanie opinii do Stowarzyszenia, w której pisał o bezcelowości budowy Domu Polskiego w Wilnie. ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003, List A. Płokszt do Andrzeja Stelmachowskiego z dnia 2.09.1995 r.; J. Wołkonowski, *Posiedzenie Zarządu Głównego ZPL*, „Kurier Wileński” 1996, nr 14.

⁸ Na mocy porozumienia ZPL miało do 14 listopada 1997 r. ustanowić na rzecz Stowarzyszenia prawo poddzierżawy wspomnianej działki gruntu. Natomiast Stowarzyszenie zobowiązało się wybudować na tej działce budynek z przeznaczeniem na „Dom Polski”. Dom ten miał pozostać własnością Stowarzyszenia. Dodatkowo porozumienie to określało wzajemne prawa i obowiązki związane z realizacją całej inwestycji w Wilnie oraz użytkowaniem obiektu po zakończeniu prac. Patrz: ADKPW/ZOKS, Porozumienie zawarte w Warszawie w dniu 8 listopada 1997 r.

⁹ b.a., *Spółeczny Komitet Budowy Domu Polskiego w Wilnie. Dom Polski w Wilnie w toku realizacji*, „Nasza Gazeta” 1995, nr 52; b. a., *Praca nad projektem Domu Polskiego w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 31; b.a., *Przygotowania do budowy Domu Polskiego w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1997, nr 25; H. Gładkowska, *To zaszczyt wznosić Dom Polski w stolicy Litwy*, „Kurier Wileński” 1998, nr 92; (rm), *Dom Polski w Wilnie...*

od 1 grudnia 1997 r. do 30 maja 2000 r. Łącznie prace te miały kosztować 4.142.247 USD¹⁰.

Uroczystego poświęcenia placu pod budowę 24 lutego 1998 r. dokonali księża Jan Kasiukiewicz oraz Dariusz Stańczyk. W wydarzeniu tym wzięły udział władze rejonu wileńskiego na czele z merem Leokadią Janušauskiene oraz autor projektu budowy Domu, architekt J. Baravykas. Przybył również Konsul Generalny RP w Wilnie Waldemar Lipka-Chudzik. Natomiast 17 kwietnia 1998 r. wmurowany został pod fundamenty przywieziony z Wawelu kamień węgielny. Wraz z nim wbudowano pojemnik z nierdzewnej stali, w którym zamknięto akt z podpisami przybyłych gości oraz egzemplarz „Naszej Gazety” z informacją o budowie DP. W uroczystości tej uczestniczyli przedstawiciele polskiej społeczności na Litwie oraz reprezentacja polskiego Sejmu i Senatu. Niestety zabrakło na niej przedstawicieli władz litewskich¹¹.

Od samego początku nad przebiegiem prac związanych z planowaniem i samą budową placówki czuwał Senat RP. Formą nadzoru nad wykonaniem zleconego zadania inwestycyjnego było uczestnictwo w pracach nad projektem budynku oraz dogłębne oglądanie placu budowy. W trakcie prac budowlanych senatorzy kilkakrotnie odwiedzili Wilno. Jedną z tych wizyt miała miejsce 27 września 1999 r. Przybyło wówczas 11 przedstawicieli Senackiej Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą, którzy zapoznali się z aktualnym przebiegiem prac oraz dyskutowali nad zagospodarowaniem budynku i jego własnością. Ponadto powołano Zespół ds. Domu Polskiego w Wilnie, w skład którego weszli senatorzy: Anna Bogucka-Skowrońska, Tadeusz Kopicz i Zygmunt Ropelewski. Zadaniem zespołu było zwrócenie się do ekspertów z prośbą o opinię prawną w kwestii własności budynku. Następnie poproszono ZPL o przedstawienie biznes planu oraz ocenienie przebiegu procesu inwestycyjnego celem opracowania najlepszego wariantu wykorzystania placówki. Powołany został również

¹⁰ Umowa zakładała kompleksowe wykonanie inwestycji „Dom Polski” w Wilnie. AD-KPW/ZOKS, Umowa Nr 24/97 o prace budowlane z dnia 18 listopada 1997 roku między Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” a PST – A.B. Panevežio Statybos Trestas.

¹¹ b.a., *Budowa Domu Polskiego w Wilnie ruszyła*, „Magazyn Wileński” 1998, nr 5; b.a., *Dom Polski w Wilnie*, „Magazyn Wileński” 1998, nr 3; b.a., *Poświęcenie placu pod budowę Domu Polskiego w Wilnie*, „Kurier Wileński” 1998, nr 37; Inf. wł., *Budowa Domu Polskiego w Wilnie rozpoczęła*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 10; Inf. wł., *Kamień z Wawelu – kamieniem węgielnym Domu Polskiego w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 17; J.J.K., *Kamień z Wawelu*, „Kurier Wileński” 1998, nr 72; (rm), *W Wilnie rośnie Dom Polski*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 50.

Spółeczny Komitet Budowy Domu Polskiego w Wilnie, który przeprowadził wśród polskiej społeczności na Litwie zbiórkę środków¹².

Tuż przed oddaniem do użytku budynku doszło do kryzysu w ZPL i pojawiło się ryzyko rozłamu organizacji. Kwestia ta była bardzo istotna, ponieważ ZPL, reprezentowany przez ówczesnego prezesa R. Maciejkianca, był wieczystym dzierżawcą działki, na której wybudowano obiekt. Związek był wpisany do dokumentów urzędowych, potwierdzających dzierżawę. W tej sytuacji bez jednomyślnych uchwał ZPL, bez pieczętek oraz dokumentów założycielskich nie można było załatwić niezbędnych urzędowych formalności. Przedmiotów tych natomiast nie chciał oddać R. Maciejkianiec, który nie uznał nowych wyborów, przekazujących władzę w Związku Janowi Sienkiewiczowi. Jednakże nowego prezesa nieoficjalnie popierały władze miasta Wilna, Stowarzyszenie oraz Konsulat Generalny RP w Wilnie. Pozwoliło to dopisać do składu Komisji odbioru budynku J. Sienkiewicza. Mimo protestu ze strony R. Maciejkianca doszło do podpisania protokołu przez wszystkich członków Komisji, który następnie ostemplowano pieczęciami miasta Wilna, co uniemożliwiło wnoszenie oficjalnych zaskarżeń¹³. Dokument został podpisany 22 września 2000 r. po dokonaniu przez komisję technicznego odbioru budynku, którego nazwę zamieniono na Dom Kultury Polskiej¹⁴. Ustalono, iż spełnia on wszelkie wymogi i został przyjęty do użytku. W skład komisji odbierającej weszło 2 przedstawicieli ZPL, 2 osoby ze strony polskiej oraz 7 osób reprezentujących miejscowe władze¹⁵.

¹² Wyjazdowe posiedzenie Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą poświęcone sprawie DP w Wilnie, vide: ASRP/ZOKS, Komisja Spraw Emigracji i Polaków za Granicą, syg. 278, karty b.n., dop. 24.02.2000; W. Witter, *Senacka Komisja na placu budowy Domu Polskiego w Wilnie*, załącznik nr 17 do protokołu 40 posiedzenia Komisji Emigracji i Polaków za Granicą. Szerzej na temat wizyt roboczych vide: b.a., *Prace nad projektem...*; b.a., *Spółeczny Komitet Budowy...*

¹³ ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg. 272, karta b.n., dop. 27.01.2003 r.; Notatka z wyjazdu służbowego do Wilna w dniach 20-22 września 2000 r. sporządzona przez W. Włodarskiego.

¹⁴ Ryszard Maciejkianiec liczył na przejęcie nowo powstałego budynku. W związku z tym założył zamkniętą spółkę o nazwie „Dom Polski”, której nazwę opatentował jako własną. W ten sposób nikt inny nie mógłby tej nazwy używać.

¹⁵ Osobowy skład komisji: A. Daubaras naczelnik Miejskiego Nadzoru Budowlanego w Wilnie; J. Urbanavicius pełnomocnik samorządu miejskiego w Wilnie; R. Maciejkianiec inwestor-przedstawiciel ZPL; J. Baravykas generalny wykonawca, dyrektor filii AB PST „Genranga”; J. Sienkiewicz przedstawiciel ZPL; V. Brigevicius przedstawiciel rejonowego nadzoru przeciwpożarowego, naczelnik działu nadzoru pożarowego budów w Straży Pożarnej miasta Wilna; A. Chodkiewicz dyrektor zarządu biura Stowarzyszenia; B. Rud zastępca dyrektora zarządu biura Stowarzyszenia; V. Grabousovas kierownik wileńskiego oddziału terytorialnego Departamentu Ochrony Dóbr Kultury,

W związku z tym wydarzeniem przybyli do Wilna przedstawiciele Kancelarii Senatu wraz z przedstawicielami Stowarzyszenia: dyrektorem Andrzejem Chodkiewiczem i wicedyrektorem ds. Inwestycji Barbarą Rud. Pełnili oni rolę obserwatorów podczas podpisywania protokołu odbioru inwestycji. Ponadto uczestniczyli w rozmowach poprzedzających podpisanie dokumentu, dokonali wizji lokalnej wszystkich pomieszczeń budynku oraz brali udział w negocjacjach, mających wyłonić firmę odpowiadającą za zainstalowanie systemów alarmowych i monitoringu. W sporządzonej notatce przedstawiona została sytuacja panująca w ZPL, okoliczności dotyczące podpisania protokołu oraz sytuacja organizacyjno-prawna DKP, w tym kwestia określenia właściciela, zarządu i funkcjonalności. Ponadto zwrócono uwagę na architekturę, która wzbudziła podziw i zainteresowanie zarówno przedstawicieli polskich organizacji, jak i firm litewskich. Również władze miasta Wilna pozytywnie oceniły ukończoną budowę, która ich zdaniem miała znaczący wpływ na rozwój litewskiej stolicy¹⁶.

Wraz z oddaniem do użytku budynku DKP na pierwszy plan wysunęły się kwestie związane z określeniem jego własności i zarządzania nim. Pojawiły się dwie główne możliwości. Jedną z nich było przekazanie obiektu pod opiekę fundacji (funduszu wg litewskiej terminologii), zaś drugą pozostawienie go jako własność skarbu państwa polskiego. Istotne znaczenie miał fakt, iż obiekt został wybudowany niemal w całości ze środków pochodzących z budżetu RP, przekazanych Stowarzyszeniu w formie dotacji przez Kancelarię Senatu RP. Rozważano także możliwość zarządzania Domem przez polską organizację działającą na Litwie, jednak planów tych szybko zaniechano. Zgodnie z § 19 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 1997 r. w sprawie zlecenia zadań państwowych jednostkom niepaństwowym oraz wykazu tych zadań, dotacja była udzielona na wybudowanie obiektu, który na czas realizacji zadania państwowego był przekazany jednostce niepaństwowej w bezpłatne użytkowanie. Takie sformułowanie sugerowało, iż budynek stanowił własność Skarbu

główny konserwator; A.V. Poskus pełnomocnik instytucji publicznej ds. osób niepełnosprawnych „Aplinka Visiems”; J. Jurkunas przedstawiciel Państwowej Inspekcji Pracy, zastępca kierownika oddziału wileńskiego. Szczegółowe informacje dotyczące stanu technicznego przejmowanego budynku zawarte w Formularzu C z dnia 2000.09.22. ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg. 272, karta b.n., dop. 27.01.2003; Formularz C z dnia 2000.09.22.

¹⁶ ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg. 272, karta b.n., dop. 27.01.2003 r.; Notatka z wyjazdu służbowego do Wilna w dniach 20-22 września 2000 r. sporządzona przez W. Włodarskiego; T. Andrzejewski, „*Niech promienieje polską kulturą i budzi podziw pobratymczych narodów*”, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 7, dodatek „Rota”, nr 115.

Państwa. Jednak grunt nie stanowił własności wznoszącego budynek, ale należał do ZPL, który był wieczystym dzierżawcą. Ze względu na położenie placówki sprawa jego własności musiała być rozpatrzona na gruncie prawa litewskiego, stąd też konieczne stało się sporządzenie ekspertyzy prawnej. Na prośbę Kancelarii Senatu RP wykonano trzy ekspertyzy. Dwie z nich zostały zlecone przez Stowarzyszenie i udostępnione Kancelarii Senatu, natomiast trzecią wykonał mecenas Janas Ivoszka na zlecenie Komisji Spraw Emigracji i Polaków za granicą. W wyniku licznych dyskusji zdecydowano się powołać Fundację, opartą na „Ustawie o fundacjach dobroczynności i pomocy Republiki Litewskiej” oraz na innych dokumentach obowiązujących na Litwie, która miała zarządzać obiektem. Jej statut musiał być poprzedzony umową założycielską, w której należało wyraźnie wskazać zobowiązania założycieli. Jednym z nich miała być strona polska, reprezentowana przez Stowarzyszenie¹⁷.

Umowę założycielską Fundacji Dobroczynności i Pomocy „Domu Kultury Polskiej w Wilnie” (Fundacja) podpisano 2 lutego 2001 r. pomiędzy Wileńskim Oddziałem Miejskim Związku Polaków na Litwie, reprezentowanym przez prezesa Zbigniewa Balcewicza oraz prezesa ZPL Jana Sienkiewicza a Stowarzyszeniem, reprezentowanym przez

¹⁷ Nad sprawą własności i zarządzania DP w Wilnie dyskutowano także na posiedzeniach Prezydium Senatu: ASRP/ZOKS, Kadencja IV 137.IV. Posiedzenia Senatu IV. Kadencji 77-80; Protokół nr 77 z posiedzenia Prezydium Senatu w dniu 27 kwietnia 2000 r.; ASRP/ZOKS, Kadencji IV 137.IV. Posiedzenia Prezydium Senatu IV. Kadencji 81-85; Protokół nr 81 z posiedzenia Prezydium Senatu w dniu 29 czerwca 2000 r.; b. a., *Dwojaka funkcja*, „Kurier Wileński”, 2000, nr 64. Opinia prawna sporządzona przez kancelarię adwokata J. Ivoszki w Wilnie w dniu 9 marca 2000 r. oraz opinie prawne sporządzone przez adwokatów Czesława Okińczyca i Zbigniewa Edwarda Stwoła z biura adwokackiego „Aničas, Okinčic ir partneriai”. Treść opinii vide: ASRP/ZOKS, Kadencja IV 137.IV. Posiedzenie Prezydium Senatu IV Kadencji 77-80; Załączniki nr 4, 5 do protokołu nr 77 z posiedzenia Prezydium Senatu z dnia 27.04.2000 r. Kwestie udziału Senatu w zarządzaniu Domem Polskim poruszają: ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003; Notatka dotycząca statusu prawnego Domu Polskiego w Wilnie; ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003; Opinia w sprawie projektu statutu Domu Polskiego w Wilnie i udziału przedstawicieli Senatu RP we władzach funduszu sporządzona przez Cezarego Kosikowskiego; ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003; Wpływ Senatu na działalność „Domu Polskiego w Wilnie”. Pomysłu powołania fundacji nie poparł Zarząd Główny ZPL na czele z prezesem R. Maciejkiańcem (w tym czasie organizacja była podzielona i funkcjonowały dwa konkurencyjne zarządy). Ich zdaniem takie rozwiązanie sprawy miało doprowadzić do zawłaszczenia obiektu wybudowanego ze środków skarbu państwa polskiego. Proponowali, by rządowa Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” otrzymała Dom na własność, co dawałoby gwarancję bezpieczeństwa dla inwestycji. ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003; List R. Maciejkiańca do A. Grześkowiak, Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

prezesa Andrzeja Stelmachowskiego oraz członka Zarządu Krajowego Ryszarda Brykowskiego. Była to fundacja niedochodowa, posiadająca osobowość prawną oraz ograniczoną odpowiedzialność majątkową. W związku z koniecznością wydzielenia i zalegalizowania działalności gospodarczej Fundacja powołała do życia Instytucję Wyższej Użyteczności Publicznej „VILNVARSA”. Wszelkie środki otrzymane z działalności gospodarczej i komercyjnej miała przeznaczać na utrzymanie DKP¹⁸. Szczegółowe zadania powołanej Fundacji określił jej Statut, w którym zawarto cele działalności, prawa i obowiązki, mienie oraz źródła dochodów oraz tryb ich wykorzystania, strukturę zarządzania, zebrania założycieli, wyboru i funkcjonowania Rady Pełnomocników i Zarządu, kontrolę działalności finansowej oraz postępowanie w przypadku likwidacji Fundacji¹⁹. W zarządzie Fundacji zasiadli: J. Sienkiewicz (prezes ZPL), Maria Żeszko (prezes Podlaskiego Oddziału „Wspólnota Polska”), Krystyna Borzemska (skarbnik Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”), Z. Balcewicz (prezes Oddziału Miejskiego ZPL), dr Mieczysław Palewicz (prezes Fundacji Twórczości i Inicjatywy Osób Niepełnosprawnych). Na okres tymczasowy kierownikiem administracyjnym został Marek Pakuła²⁰.

Oficjalnie DKP otwarto 18 lutego 2001 r. Tego dnia Stowarzyszenie reprezentowane przez prezesa A. Stelmachowskiego, prezesa i członka Zarządu Krajowego R. Brykowskiego oficjalnie przekazało Fundacji budynek. Obiekt o powierzchni całkowitej 7117 m² został wzniesiony przez w/w Stowarzyszenie z dotacji Senatu Rzeczypospolitej Polskiej za kwotę 20.516.563 zł (21.200.000 Lt)²¹. Na oficjalne otwarcie placówki przybyło do Wilna wielu gości, m.in. posłowie na Sejm RP, senatorowie na czele z marszałek Alicją Grześkowiak oraz byłymi marszałkami, przedstawiciele Stowarzyszenia oraz członkowie wielu innych organizacji. Uroczystość rozpoczęła się Mszą Św. od-

¹⁸ Założyciele zobowiązali się przeznaczyć na Fundację: Wileński Oddział Miejski ZPL – 500 LT, natomiast Stowarzyszenie budynek przy ulicy Naugarduko 76. Ponadto wszelkie koszty związane z umową poniosło Stowarzyszenie. ADKPW/ZOKS, Umowa założycielska Fundacji Dobroczynności i Pomocy „Dom Kultury Polskiej w Wilnie” podpisana dnia 2 lutego 2001 r.; ASRP/ZOKS, Dział Polonijny, syg 272, karta b.n., dop. 27.01.2003; Informacja dotycząca Domu Polskiego w Wilnie sporządzona przez Andrzeja Chodkiewicza w dniu 26.02.2002 r.

¹⁹ ADKPW/ZOKS, Statut Fundacji Dobroczynności i Pomocy „Dom Kultury Polskiej w Wilnie” podpisany 2 lutego 2001.

²⁰ A. Pukszto, *Z nadzieją na zgodę. Oficjalne otwarcie Domu Kultury Polskiej w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2001, nr 33.

²¹ ADKPW/ZOKS, Protokół przekazania Domu Kultury Polskiej w Wilnie z dn. 18 lutego 2001 r.

prawioną w kościele pod wezwaniem Ducha Św. w Wilnie. Dalsza część uroczystości odbyła się na zbiegu ulic Kauno i Naugarduko. Uroczystego przecięcia wstęgi dokonała marszałek Senatu RP. Po odegraniu hymnów Litwy i Polski, J. Sienkiewicz oraz prof. A. Stelmachowski przywitani przybyłych gości. Następnie marszałek Senatu odczytała akt darowizny: „W imieniu Senatu Rzeczypospolitej, sprawującego opiekę nad Polonią i Polakami mieszkającymi poza krajem, Dom Kultury Polskiej w Wilnie, wzniesiony z funduszy Państwa Polskiego, przekazuję jako dar Narodu Polskiego dla Rodaków na Litwie, by służył im i przyszłym pokoleniom jako ostoja kultury ojczystej”²². Na uroczystości obecny był wiceprzewodniczący litewskiego Sejmu Česlovas Juršenas, który w swym przemówieniu uznał otwarcie Domu za znaczące wydarzenie, nie tylko dla litewskich Polaków, ale także dla całej Litwy. W założeniu bowiem przekazany budynek miał służyć lokalnej społeczności polskiej w rozwijaniu i promowaniu polskiej kultury na Litwie, ale także pomagać w polsko-litewskiej integracji i pogłębianiu międzynarodowej współpracy. Ponadto liczone, że Dom stanie się miejscem codziennych spotkań ludzi różnych narodowości, będzie służył wzajemnemu poznaniu się, nawiązaniu kontaktów osobistych i zawodowych. Po części oficjalnej odbył się koncert, który poprowadzili Joanna Moro oraz Mirosław Szejbak²³. Wydarzenie to rozpoczęło oficjalnie działalność DKP.

Wkrótce po otwarciu instytucji rozpisany został konkurs na jej kierownictwo. Stało do niego 16 kandydatów, spośród których wybrano dyrektora i dwóch wicedyrektorów. Dnia 19 maja 2001 r. zapadła decyzja, w wyniku której dyrektorem placówki został Artur Ludkowski, zaś na zastępców powołano Beatę Czaplinską oraz Marka Pakułę²⁴. Nowe kierownictwo rozpoczęło pracę w czerwcu 2001 r. Młodzi, aktywni i pełni zapału ludzie przyczynili się do tego, że placówka bardzo szybko zyskała popularność wśród miejscowych Polaków. Po pierwszym roku działalności znaczną część budynku prze-

²² b.a., *I mamy oto Dom Polski w Wilnie*, „Magazyn Wileński” 2001, nr 2.

²³ Inf. wł., *Wielki Dar Polski. Otwarcie Domu Kultury Polskiej w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2001, nr 30; M. Pakuła, *Dom Kultury Polskiej otwiera podwoje*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 7, dodatek „Rota”, nr 114; A. Pukszo, *Dowód pamięci Macierzy. Oficjalne otwarcie Domu Polskiego*, „Kurier Wileński” 2001, nr 34; T. Andrzejewski, „*Niech promienieje...*”.

²⁴ W skład komisji kwalifikacyjnej weszli członkowie zarządu Fundacji. K. Adamowicz, *Zmiana warty. Wyznaczono kierownictwo Domu Kultury Polskiej*, „Kurier Wileński” 2001, nr 98; Inf. wł., *Nowe kierownictwo Domu Kultury Polskiej w Wilnie*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 21, dodatek „Rota”, nr 128.

znaczono na działalność komercyjną. Na parterze powstała restauracja „Polonez”, zaś na piętrze uruchomiono niewielki hotel. Składał się on z 17 pokoi, z których większość udało się umeblować i wyposażyć z pomocą Mariusza Grudnia, dyrektora „Domu Polonii” w Rzeszowie. Ponadto w budynku powstała kawiarenka internetowa, salon fryzjerski oraz gabinet stomatologiczny. W tym okresie w gmachu swoją siedzibę znalazło ponad 30 organizacji społecznych. Były to stowarzyszenia grupujące: nauczycieli, lekarzy, naukowców, kombatantów, prawników, harcerzy, artystów, aktorów-amatorów, sportowców oraz muzyków. Nie wszystkie polskie organizacje posiadały stałe siedziby, jednak każda mogła się tutaj spotykać i korzystać z usług sali koncertowej bądź z sal konferencyjnych. Dla wielu organizacji istotne znaczenie miał fakt, iż nie płaciły one za wynajem pomieszczeń, lecz pokrywały jedynie koszty użytkowania ok. 100-120 litów miesięcznie. Zdarzało się, iż z jednego pokoju korzystało kilka grup, dzięki czemu koszty się rozkładały. Ponadto na trzecim piętrze odbywały się wykłady, kursy i zajęcia organizowane przez Polski Uniwersytet w Wilnie²⁵.

W styczniu 2002 r. w związku z problemami finansowymi państwo polskie zakończyło okres finansowania DKP, mimo wcześniej obiecane dwuletniego okresu wsparcia. Oznaczało to, że ogromny gmach sam musiał zarobić na swoje utrzymanie. W związku z tym już 10 września 2001 r. odbyło się posiedzenie zarządu Fundacji. Zastanawiano się przede wszystkim nad tym, co zrobić, aby instytucja samodzielnie się rozwijała i finansowała. Do tej pory koszty w 100% pokrywała Rzeczpospolita. Jednak główne założenie było takie, że Polska wybuduje Dom, który z czasem będzie się sam finansował. Ostatecznie ustalono, że wszystkie organizacje komercyjne będą płaciły za wynajem pomieszczeń, natomiast organizacje społeczne decyzją Zarządu opłacać miały wyłącznie koszty użytkowania zajmowanej powierzchni²⁶. Kierownictwo doskonale zdawało sobie sprawę z tego, iż utrzymanie tak ogromnego budynku będzie niezwykle trudne. Przede wszystkim postanowiono rozbudować bazę hotelową. Dzięki temu przybyło 15 pokoi mogących pomieścić 35 gości. W hotelu były dwa piętra, na których mieściło się po 10 pokoi na każdym

²⁵ Cz. Paczkowska, *Wspólny dom dla wszystkich. Już rok istnieje Dom Kultury Polskiej w Wilnie*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2002, nr 7, dodatek „Rota”, nr 166; A. Lutkowski, *Trzy kierunki działalności* (wywiad przeprowadzony przez A. Puksztó), „Kurier Wileński” 2003, nr 153; W. Zajączkowska, *Poloneza czas zacząć... W Domu Kultury Polskiej otwarto nową restaurację*, „Kurier Wileński” 2001, nr 231.

²⁶ S. Juchniewicz, *Nie będziemy nikogo wyrzucać*, „Kurier Wileński” 2002, nr 180.

oraz nowo wyposażone poddasze. W sumie w budynku mogło nocować ok. 100 osób²⁷.

Dobrymi momentami na podsumowanie działalności były kolejne, okrągłe jubileusze placówki. Po 5 latach funkcjonowania stało się oczywiste, że wszystkie najbardziej wzniosłe momenty z życia wileńskich Polaków odbywały się właśnie w DKP. Tam zapraszały na uroczystości narodowe placówki dyplomatyczne, kadra pedagogiczna polskich szkół świętowała sukcesy swoich uczniów, a artyści, plastycy i sportowcy mile spędzali czas. Krótko mówiąc, nie było takiej dziedziny życia społecznego i kulturalnego, której przedstawiciele nie gościliby w tym polskim domu²⁸. Ponadto wszystkie jubileusze stanowiły doskonałą okazję do podsumowania dotychczasowej działalności oraz przedstawienia planów na przyszłość. Każdy rozpoczynała Msza św. w kościele św. Ducha, po której obchody kontynuowano w placówce w towarzystwie zaproszonych gości i mieszkańców. Nikt z przybyłych nie szczędził w tych dniach słów uznania i najlepszych życzeń²⁹.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że DKP bardzo szybko stał się samowystarczalny ekonomicznie i był w stanie sam na siebie zarobić. W tym czasie kierownictwo otrzymywało jedynie dotacje na działalność programową od Stowarzyszenia, Departamentu Mniejszości i Wychodźstwa przy Rządzie RL oraz innych fundacji. A co stało za tym sukcesem? Zdaniem dyrektora A. Ludkowskiego właściciele obiektu, sprawny zarząd, ale przede wszystkim pracownicy, którzy od

²⁷ Dwa piętra działały od 2001 roku. W roku 2002 Senat RP za pośrednictwem Stowarzyszenia przeznaczył 340 tys. zł na adaptację poddasza pod kolejne pokoje hotelowe. Pozostałe pieniądze DKP musiał zdobyć sam. Część sfinansowano własnymi środkami, natomiast na resztę zdecydowano się zaciągnąć kredyt w wileńskim oddziale „Kredyt Banku”. Pracę wykonała ta sama firma, która przed lat podjęła się wybudowania gmachu. Inwestycję, która kosztowało 700 tys. litów udało się zakończyć pod koniec 2003 roku. Inf. wł., „Polonez” oficjalnie otwarty, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2003, nr 51, dodatek „Rota”, nr 261; I. Mikulewicz, *Pod skrzydłami Domu. Oficjalne otwarcie hotelu „Polonez”*, „Kurier Wileński” 2003, nr 240; A. Puksztó, *340 tys. dla Domu Polskiego. Zarząd zadowolony z pracy dyrekcji*, „Kurier Wileński” 2003, nr 96.

²⁸ K. Adamowicz, *Dom Rodzinny Polaków*, „Kurier Wileński” 2006, nr 32; L. Dowdo, *5-lecie działalność DKP w Wilnie*, „Magazyn Wileński” 2006, nr 3, H. Mażul, *Niczym orle...*

²⁹ H. Gładkowska, *Jubileusz Domy Kultury Polskiej w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2011, nr 33; H. Gładkowska, *Święto i dzień codzienny Domu Kultury Polskiej*, „Kurier Wileński” 2011, nr 34; E. Szałkowska, *To były czasy, które przypominam z wielkim rozrzewieniem...*, „Kurier Wileński” 2011, nr 34; J. Podmostko, *Święto na przedwiośniu – obchody 10-lecia DKP*, „Kurier Wileński” 2011, nr 35; b.a., *15 lat temu otwarto DKP*, „Kurier Wileński” 2016, nr 32; H. Adamowicz, *Koncert z okazji 20-lecia DKP w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2021, nr 104; T. Worobiej, *Gdy praca staje się stylem życia*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2011, nr 7, dodatek „Rota”, nr 635; T. Worobiej, *Dom emanujący radością*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2011, nr 8, doatek „Rota”, nr 636; J. Lisiewicz, *Twój i Mój – nasz Dom*, „Nasza Gazeta” 2011, nr 7.

początku nie liczyli się z godzinami pracy, wykonując swoje obowiązki z niezwykłym oddaniem. Ogromny wkład w ten sukces mieli także mieszkańcy Wilna i okolic, którzy chcieli tu przychodzić, sprawiając, że Dom stał się potrzebny. Nad sprawnym działaniem obiektu i szeroką ofertą programową czuwało w tym czasie 18 osób, łącznie z kierownictwem i pracownikami technicznymi. Byli to ludzie, którzy zajmowali się nie tylko organizowaniem życia kulturalnego Polaków na Litwie, ale także promowaniem polskiej literatury, sztuki, pielęgnowaniem polskiego folkloru, tradycji, wspomaganie społecznej aktywności kulturalnej oraz dbaniem o zachowanie wartości, które kształtowały tożsamość narodową Polaków na Litwie³⁰. Niedługo po uroczystym jubileuszu 5-lecia, otwarta została nowa restauracja „Pan Tadeusz” – „Ponas Tadas”, propagująca najlepsze tradycje polskiej sztuki kulinarnej, ale także nie stroniąca od dań litewskich³¹.

Popularność DKP rosła z każdym rokiem, przybywało organizowanych w nim imprez i zaczęło brakować miejsca dla nowych inicjatyw, w tym dla powołanej w 2019 r. telewizji TVP WILNO³². W zaistniałej sytuacji podjęto decyzję o jego rozbudowie i rozpoczęto stosowne przygotowania. Przedsięwzięcie zapoczątkowało porozumienie pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP, a wszystkimi partnerami zaangażowanymi w projekt czyli Stowarzyszeniem, Fundacją oraz Telewizją Polską. Na jego podstawie określono warunki współpracy i podzielono odpowiedzialność. Następnie 2 maja 2021 r. premierzy Polski i Litwy, Mateusz Morawiecki i Ingrida Šimonytė zainaugurowali rozbudowę podpisaniem aktu erekcyjnego. We wrześniu 2021 r. na teren budowy przybył wicepremier Polski Piotr Gliński wraz z delegacją i wzięli udział w uroczystości poświęcenia rozbudowywanej części oraz w prezentacji planów budowy nowego studia TVP WILNO. Projekt nowej części przygotowała firma „Statybos inżynierių konsultantų biuras”, architektem był Mirosław Szejnicki, a inwestycja miała zostać sfinansowana ze środków MSZ RP. Prace, choć wymagały uzgodnień w dwóch systemach prawnych polskim i litewskim, przebiegały bardzo szybko, a budowę ukończono pod koniec 2022 r. Jednak oficjalne otwarcie nastąpiło 2 maja 2023 r. Główne

³⁰ K. Adamowicz, *Przytulnie, rodzinnie i po polsku*, „Kurier Wileński” 2006, nr 33; H. Gładkowska, *Święto i dzień...*

³¹ I. Mikulewicz, *W najlepszej tradycji narodowej*, „Kurier Wileński” 2005, nr 67.

³² R. Widtmann, *Spędzić przyjemnie dzień z TVP Wilno*, „Kurier Wileński” 2019, nr 36; B. Łapszewicz, *TVP Wilno od dziś na antenie*, „Kurier Wileński” 2019, nr 175; E. Mokrzecka, *Inauguracja kanału TVP Wilno: szansa dla Polaków na Wileńszczyźnie i w Polsce*, „Kurier Wileński” 2019, nr 176.

wejście do budynku zaplanowano od ulicy Kauno. Na parterze było miejsce na kawiarnię, a na piętrze na pokoje hotelowe. Nowe skrzydło połączono ze starym szklaną galerią, co umożliwiło przejście bez konieczności wychodzenia na zewnątrz. Na II piętrze znalazły się pomieszczenia dla personelu, pokój zabaw dla dzieci i pomieszczenia sportowe, zaś III i IV piętro zajęła nowa sala widowiskowa oraz studio telewizyjne. Powierzchnia użytkowa starej części wynosiła 6 tys. mkw, a nowej 4 tys. mkw, co znaczyło, że budynek niemalże podwoił swoją przestrzeń³³.

Dom Kultury Polskiej w Wilnie stał się miejscem, gdzie kultywowana jest nie tylko polska kultura, ale także historia i tradycja przekazywana kolejnym pokoleniom. Dnia 8 kwietnia 2001 r., niedługo po otwarciu budynku, w holu uroczystie odsłonięto tablice pamiątkowe Poświęcone żołnierzom AK: generałowi Aleksandrowi Krzyżanowskiemu ps. „Wilk” i pułkownikowi Maciejowi Kalenkiewiczowi ps. „Kotwicz” oraz żołnierzom oddziału „Wachlarz”. Wszyscy przybyli na uroczystość zgodnie orzekli, iż tablice pozwolą oddać hołd wszystkim tym, którzy walczyli o wolną Polskę. Pod tablicami natomiast ustawiono urnę z ziemią pobraną z cmentarzy w Ponarach, Nowosadach, Skorbucianach, Katyniu oraz innych miejscach zbiorowych pochówków. W późniejszym okresie powieszono kolejne poświęcone m.in. pamięci żołnierzy Armii Krajowej okręgu wileńsko-nowogródzkiego rozbrojonym przez wojska radzieckie 17-18 lipca 1944 r. w Puszczy Rudnickiej oraz pamięci żołnierzy Armii Krajowej z 3. Brygady „Szczerbca” i jej dowódcy por. Gracjanowi Frógowi³⁴.

Dom Kultury Polskiej w Wilnie zyskał miano ośrodka, w którym odbywały się największe i najważniejsze polskie imprezy kulturalne. Od samego początku starał się integrować środowisko Polaków oraz promował polską kulturę wśród Litwinów, Rosjan i innych narodowości zamieszkujących litewską stolicę. Polskie szkoły organizowały w nim różne imprezy, jubileusze, konkursy, przeglądy działalności artystycznej. Wielu artystów prezentowało tam swoje dzieła, zaś teatry i zespoły artystyczne – przedstawienia. Widzów nie brakowało, bowiem imprezy tam organizowane cieszyły się ogromną popularno-

³³ A. Radczenko, *Odnowione DKP już w 2023 r. Premier Polski z wizytą na Litwie*, „Kurier Wileński” 2021, nr 19; I. Lewandowska, *Wielu nie wierzyło, że to się może udać*, „Kurier Wileński” 2023, nr 7; I. Lewandowska, *Bezpieczna przestrzeń i twierdza w czasie wojny hybrydowej. Otwarto nowe skrzydło DKP*, „Kurier Wileński” 2023, nr 18.

³⁴ Inf. wł., *W hołdzie poległym o wolną Polskę*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 15, dodatek „Rota”, nr 122; P. Kobak, *Tym, którzy tworzyli historię...*, „Kurier Wileński” 2001, nr 69.

ścią i przyciągały rzesze mieszkańców. Szeroka oferta pozwalała każdemu znaleźć coś dla siebie, niezależnie od wieku, płci, wykształcenia i zainteresowań. Duży hall budynku umożliwiał organizowanie różnorodnych wystaw i wernisaży, na których prezentowali się twórcy zarówno z Litwy, jak i z Polski. Jego funkcjonowanie przyczyniało się więc do kształtowania wspólnoty i umacniania więzi zarówno wśród społeczności polskiej, jak i do formowania pozytywnych postaw wobec polskości wśród przedstawicieli innych narodowości.

Bibliografia / References

Archiwa

Archiwum Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (ASRP)
Komisja Spraw Emigracji i Polaków za Granicą
Protokoły z Posiedzenia Prezydium Senatu
Dział Polonijny

Prasa

- Adamowicz K., *Zmiana warty. Wyznaczono kierownictwo Domu Kultury Polskiej*, „Kurier Wileński” 2001, nr 98.
- Adamowicz K., *Dom Rodzinny Polaków*, „Kurier Wileński” 2006, nr 32.
- Adamowicz K., *Przytulnie, rodzinnie i po polsku. Rozmowa z Arturem Ludkowskim, dyrektorem DKP*, „Kurier Wileński” 2006, nr 33.
- Adamowicz H., *Koncert z okazji 20-lecia DKP w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2021, nr 104.
- Andrzejewski T., *Niech promienieje polską kulturą i budzi podziw pobratymczych narodów*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 7, dodatek „Rota”, nr 115.
- b.a., *Spółeczny Komitet Budowy Domu Polskiego w Wilnie, Dom Polski w Wilnie w toku realizacji*, „Nasza Gazeta” 1995, nr 52.
- b.a., *Praca nad projektem Domu Polskiego w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1996, nr 31.
- b.a., *Przygotowania do budowy Domu Polskiego w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1997, nr 25.
- b.a., *Dom Polski w Wilnie*, „Magazyn Wileński” 1998, nr 3.
- b.a., *Budowa Domu Polskiego w Wilnie ruszyła*, „Magazyn Wileński” 1998, nr 5.
- b.a., *Poświęcenie placu pod budowę Domu Polskiego w Wilnie*, „Kurier Wileński” 1998, nr 37.
- b.a., *Dwojaka funkcja*, „Kurier Wileński” 2000, nr 64.
- b.a., *I mamy oto Dom Polski w Wilnie*, „Magazyn Wileński” 2001, nr 2.
- b.a., *15 lat temu otwarto DKP*, „Kurier Wileński” 2016, nr 32.
- Dowdo L., *5-lecie działalności DKP w Wilnie*, „Magazyn Wileński” 2006, nr 3.
- Inf. wł., *W hołdzie poległym o wolną Polskę*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 1,5 dodatek „Rota”, nr 122.
- Inf. wł., *Budowa Domu Polskiego w Wilnie rozpoczęta!*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 10.
- Inf. wł., *Kamień z Wawelu – kamieniem węgielnym Domu Polskiego w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 17.
- Inf. wł., *Nowe kierownictwo Domu Kultury Polskiej w Wilnie*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 21, dodatek „Rota”, nr 128.
- Inf. wł., *Wielki Dar Polski. Otwarcie Domu Kultury Polskiej w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2001, nr 30.
- Inf. wł., *„Polonez” oficjalnie otwarty*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2003, nr 51.

- Gładkowska H., *To zaszczyt wznosić Dom Polski w stolicy Litwy*, „Kurier Wileński” 1998, nr 92.
- Gładkowska H., *Jubileusz Domy Kultury Polskiej w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2011, nr 33.
- Gładkowska H., *Święto i dzień codzienny Domu Kultury Polskiej*, „Kurier Wileński” 2011, nr 34.
- Juchniewicz S., *Nie będziemy nikogo wyrzucać*, „Kurier Wileński” 2002, nr 180.
- K.J.J., *Kamień z Wawelu*, „Kurier Wileński” 1998, nr 72.
- Kobak P., *Tym, którzy tworzyli historię...*, „Kurier Wileński” 2001, nr 69.
- Lewandowska I., *Wielu nie wierzyło, że to się może udać*, „Kurier Wileński” 2023, nr 7.
- Lewandowska I., *Bezpieczna przestrzeń i twierdza w czasie wojny hybrydowej. Otwarto nowe skrzydło DKP*, „Kurier Wileński” 2023, nr 18.
- Lisiewicz J., *Twój i Mój – nasz Dom*, „Nasza Gazeta” 2011, nr 7.
- Ludkowski A., *Trzy kierunki działalności* (wywiad przeprowadzony przez A. Pukszto), „Kurier Wileński” 2003, nr 153.
- Łapszewicz B., *TVP Wilno od dziś na antenie*, „Kurier Wileński” 2019, nr 175.
- Maciejkianiec R., *Dom Polski w Wilnie*, „Nasza Gazeta” 1995, nr 26.
- Mażul H., *Dom Kultury Polskiej w Wilnie świętuje 5-lecie działalności. Niczym orle gniazdo na skale...*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2006, nr 7, dodatek „Rota”, nr 374.
- Mikulewicz I., *Pod skrzydłami Domu. Oficjalne otwarcie hotelu „Polonez”*, „Kurier Wileński” 2003, nr 240.
- Mikulewicz I., *W najlepszej tradycji narodowej*, „Kurier Wileński” 2005, nr 67.
- Mokrzecka E., *Inauguracja kanału TVP Wilno: szansa dla Polaków na Wileńszczyźnie i w Polsce*, „Kurier Wileński” 2019, nr 176.
- Paczkowska Cz., *Wspólny dom dla wszystkich. Już rok istnieje Dom Kultury Polskiej w Wilnie*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2002, nr 7, dodatek „Rota”, nr 166.
- Pakuła M., *Dom Kultury Polskiej otwiera podwoje*, „Przyjaźń. Tygodnik Wileńszczyzny” 2001, nr 7, dodatek „Rota”, nr 114.
- Podmostko J., *Święto na przedwiośniu – obchody 10-lecia DKP*, „Kurier Wileński” 2011, nr 35.
- Pukszto A., *Z nadzieją na zgodę. Oficjalne otwarcie Domu Kultury Polskiej w Wilnie*, „Kurier Wileński” 2001, nr 33.
- Pukszto A., *Dowód pamięci Macierzy. Oficjalne otwarcie Domu Polskiego*, „Kurier Wileński” 2001, nr 34.
- Pukszto A., *340 tys. dla Domu Polskiego. Zarząd zadowolony z pracy dyrekcji*, „Kurier Wileński” 2003, nr 96.
- Radczenko A., *Odnowione DKP już w 2023 r. Premier Polski z wizytą na Litwie*, „Kurier Wileński” 2021, nr 19.
- (rm), *Dom Polski w Wilnie – od idei do realizacji*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 13.
- (rm), *W Wilnie rośnie Dom Polski*, „Nasza Gazeta” 1998, nr 50.
- Szałkowska E., *To były czasy, które przypominam z wielkim rozrzewnieniem...*, „Kurier Wileński” 2011, nr 34.
- Widtmann R., *Spędzić przyjemnie dzień z TVP Wilno*, „Kurier Wileński” 2019, nr 36.
- Wołkonowski J., *Posiedzenie Zarządu Głównego ZPL*, „Kurier Wileński” 1996, nr 14.
- Worobiej T., *Gdy praca staje się stylem życia*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2011, nr 7, dodatek „Rota”, nr 635.
- Worobiej T., *Dom emanujący radością*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2011, nr 8, dodatek „Rota”, nr 636.
- Zajączkowska W., *Poloneza czas zacząć... W Domu Kultury Polskiej otwarto nową restaurację*, „Kurier Wileński” 2001, nr 231.